MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI NEŞRİYAT MÜDÜRLÜĞÜNCE HER HAFTA PAZARTESİ GÜNLERİ ÇIKARILIR. İLGİLİ MAKAM VE MÜESSESELERE PARASIZ GÖNDERİLİR.

T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
TEBLİĞLER DERGİSİ

YILLIK ABONESİ 40 KURUŞTUR. ABONE TUTARI MALSANDIKLARINDAN BİRİNE YATIRILMALI VE ALINACAK MAKBUZ MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI NEŞRİYAT MÜDÜRLÜĞÜNE GÖNDERİLMELİDİR.

Cilt: 10 — 15 MART 1948 — SAYI: 477

GENELGELER:

T. C.
BAŞBAKANLIK
İSTATİSTİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
MİLLÎ EĞİTİM ŞUBESİ
Genel: 556
Özel. 82

6/II/1948

ÖZET:
İlk öğretim istatistiklerinde yapılan devamlı hatalar ve aksaklıklar üzerine alınacak tedbirler. h.

Millî Eğitim Müdürlüklerine

1946-47 öğrenim yılı sonundan itibaren merkeziyet sistemine konulan bağımsız Eğitmenli ve şehir, Köy Öğretmenli ilkokulların haziran ve eylül dönemi sonuçlarını tesbite mahsus istatistik fişleri ile, her öğrenim yılı başındaki ayni okulların senebaşı fişlerinin tatbikatında, bazı mahallerden çok sağlam neticeler alınmış ve bazı mahallerden ise bu konuların çok karıştırıldığı görülmüştür. Bu sebepledirki; bugüne kadar yapılmış bulunan tebliğlere dayanarak önümüzde yaklaşmakta olan istatistik devrelerinde bu gibi hataların tekerrür etmemesini ve aranılan bilgilerin usulüne ve tekniğine uygun olarak belli edilen süreleri içinde sağlamca derlenmesini temin eylemek üzere ilk öğretim istatistiklerinin ana hatlarını bu toplu açıklama ile bütün Millî Eğitim teşkilâtına duyurulmasına mecburiyet hasıl olmuştur.

Bu konuların mahiyetini etraflıca izah edebilmek için ilk öğretim istatistikleri manzumesine giren olayları, evvelâ (2) ana bölüme ayırmak lâzımdır:

Birincisi; istatistik tekniğine giren ilk öğretim faaliyetlerini her ders yılı başında ve ders kesiminden sonra kayda mahsus fişlerdir.

İkincisi ise; istatistik tekniğine giren bu faaliyetlerin yerlerini ve teşkilâtlarını tanımak ve fişlerine geçirilmiş bilgileri kontrol etmek üzere toplanan okul adları listeleri ve hüviyet kâğıtlarıdır.

Birinci kısma dahil ilk öğretim istatistik konularını da gaye ve bünyelerine göre (2) kısma bölmek lâzımdır:

Birincisi; Kanuni bir mecburiyetle okutulması lâzım gelen (7-16) yaşlarındaki çocukların okudukları kurulların faaliyetlerine ait istatistiklerdir. Eğitmenli ve öğretmenli şehir ve köy, resmî ve özel bütün ilkokulların faaliyetlerine aittir.

İkincisi; İlkokulların altında ve okuma çağı dışında kalan vatandaşlara okuma yazma belleten veya iptidai bilgi veren kurullardır. Bunlar da, ulus okulları, akşam okulları, ana okulları ve benzerleri gibi dershaneler ve kurslardan ibarettir.

İlk öğretim faaliyetlerinin (4) unsuru vardır:

Birincisi: bu faaliyetlerin yapıldığı mahal; yani: Okulun veya kursun bulunduğu yerle, teşkilâtıdır.

İkincisi; okulun faaliyetlerini temin eden unsurdur. Bu da öğretmenlerdir.

Üçüncüsü; faaliyete sebep olan unsurdur. Bu da öğrencilerdir.

Dördüncüsü ise; bu faaliyetleri yaşatan unsurdur. Okul için yapılan masraflardır.

Bu (4) unsuru ihtiva etmiyen ilk öğretim istatistiklerini eğitim, öğretim, randumanı, maaliyet ve ekonomi bakımlarından tetkike imkân olamaz. İşte bu unsurların, istatistik tekniği ve zaman ve mekân mefhumları yönlerinden organize edilerek, kendi konularına paralel bir usulle müşahedesi yapılır.

Bu (4) unsurun her birisini istatistik yönünden topluca aydınlatalım:

1 — *Okul istatistikleri:* Okulun bizatihi kendi sayısı ile, eğitim ve öğretim yönünden maddi teşkilâtlarına ait bünyeleridir. Sınıf, dershane ve şube sayıları gibi. Bu teşkilâtı belli olmıyan okulların randumanlarını ölçmek imkânsızdır. Meselâ: Samsun ilinin (50000) öğrencisi ve (1000) mezunu vardır diye toplu bir rakam elde edilse, mevcuda nazaran verimsiz biril olarak mütalâamıza sebep olur. Halbuki; bu öğrencilerin sınıflar üzerine mevcudu belirtilerek son sınıftaki (1500) öğrenciden (1000) inin mezun olduğu tesbit olunursa % 75 randumanı, bulunduğunu anlarız. Şube ve bilhassa dershane teşkilâtlarının da sınıf teşkilâtı kadar ilkokullarda büyük kıymeti vardır.

Bu teşkilâttan başka konularla vasıflandırılmış okul tiplerini de tanımak lüzumludur. Eğitmenli, Öğretmenli, Öğretmenli ve Eğitmenli, yatılı, gündüzlü, bölge okulu gibi.

2 — *Öğretmen istatistikleri:* Eğitim ordusunu teşkil eden bu unsurları, senebaşlarında yalnız asil ve vekiller üzerine ve sene sonlarında da vasıfları ve kalitelerine göre ayırdederek belirtmek lüzumludur. Eğitmenler, enstitü mezunu öğretmenler, şehir öğretmen okulu mezunu öğretmenler ve diğer menşeli öğretmenler ve vekiller gibi. Bu suretle öğretmenlerin vasıfları üzerine yetiştirdikleri öğrencileri yıl yıl mukayese ederek ona göre gereken tedbirlere başvurulur. Aralıklı seneler üzerine özel soru kâğıtları ile ayrıca meslekî anketlere tâbi tutularak daha geniş müşahedeleri de yapılabilir. (5) senede bir defa açılan öğretmen anketleri gibi.

3 — *Öğrenci istatistikleri:* Her sınıf ve dershane üzerine cinsiyetleri ayırdedilerek tesbit edilir. Sınıf randumanlarını ölçmek için doğrudan doğruya veya bütünleme ile sınıf geçenleri ile, mezun olanların da mutlak surette ayırdedilmesi lâzımdır.

Öğrencilerin bedenî ve ruhî gelişmeleri ve baba meslekleri üzerine sağlık ve sosyal yönünden de müşahedeleri yapılabilir. Daha ileri gitmiş bazı memleketlerde öğrenciler, yaşlarındaki sınıf mualdeletine göre bile en ince müşahedelere tâbi tutuldukları görülmektedir.

4 — *Bütçe istatistikleri:* Eğitmenlere ve öğretmenlere verilen maaş ve ücretler ile, daimî ve olağanüstü masraflar mutlak surette ayırdedilerek yapılmalıdır.

İlkokul istatistikleri unsurları dışında kalan ve fakat; bu unsurlara sıkı sıkıya bağlı bulunan kanuni bir konumuz daha vardır. O da mecburi okuma çağında bulunan çocukların durumlarıdır.

Kanunlarımız, şehirlerde (7-16) ve köylerde ise (7-17) yaşına kadar olanları ilk öğrenime mecbur tutmuştur. O halde, bu çağdaki çocuk sayılarının da devletçe bilinmesi kati bir zarurettir. Bu konuyu da (2) yönden incelemek lâzımdır:

Birincisi; bütün sınırlarımız içinde kanun zoru ile okutulması lâzım gelen çocukların sayılarını iskân merkezlerine göre bilmektir. Bununla, yeniden ne kadar okul açmak ve ne kadar öğretmen temin etmek ve ne kadar bina hazırlamak lâzım geldiği elde edilir. Bu geniş ve külfetli müşahede (5-10) sene gibi aralıklı yıllarda yapılır.

İkincisi; yalnız okulu bulunan mahalle ve köylerdeki çocuk sayılarını kendi kanunlarının âmir hükümleri dairesinde her yıl okullar açılmadan evvel tesbit etmektir. Bununla da, o mahaldeki okuyan ve okumaktan kaçınan veya mahrum kalan çocuk sayılarını bulmak ve kanunun tatbikatını ve seyirlerini ölçmek ve alınması lâzım gelen tedbirleri bulmak için lâzımdır. Birincisine; *(Okuma çağındaki çocukların genel sayımı)* ve ikincisine de *(Okuma çağındaki çocukların özel yazımı)* adları verilmektedir.

Buraya kadar topluca ve kısaca izah edilen ana konular idaremizden 19/3/1947, 24/5/1947, 1/8/1947 ve 9/8/1947 tarihli ve 1219/129, 2130/212, 3034/328, 3140/344 sayılı ve Millî Eğitim Bakanlığının 3/2/1947, 17/5/1947 tarihli ve 6/11860, 6/2608 sayılı genelgeleri ile tebliğ edildiği gibi, Tebliğler Dergisinin (437) nci sayısında Bakanlıktan ve 26/4/1947, 9/7/1947 ve 1774/187, 2741/274 sayılı genelgeler ile idaremizden tavsiye edilen istatistik kılavuzunun da herbiri en ince noktalarına kadar hem meslek ve hem teknik bakımlarından izah edilmiş ve ilk öğretim istatistiklerinin yapılma şekilleri, gündem listeleri, örnekleri ile birlikte tamamen aydınlatılmıştır.

İstatistik; yazışmalara, tekitlere, istizahlara tahammülü olmıyan bir mevzudur. Belli edilen tarihlerde ve bilhassa senebaşı gibi muvakkat işlerde elde edilemeyen rakamlar, devlet ve cemiyete zamanında fayda temin edememesi yüzünden kıymetini kayıp ve Devlet teşkilâtını da beyhude yere işgal etmiş olurlar. Nitekim; 1947-1948 öğrenim yılının durumu, bütçe ve diğer bazı kamu işlerindeki hazırlıklar dolayısiyle Büyük Millet Meclisince, Hükümetçe ve Bakanlıkça istenilmesine rağmen kesin olarak verilememiştir. Bu halin başlıca sebeplerini (2) gurup içinde toplıyarak göz önüne koyacağız:

I — İlk öğretim istatistiklerinin belli edilmiş zamanlarda toplanmasına başlıca engel olduğu iddia edilen sebepler,

II — İstatistik müşahedelerinin yapılışında ve kontrollarındaki ihmallik ve istatistik tekniği ve konuları üzerindeki bilgisizlik sebepleri, dir.

Şimdiye kadar bu sebepler üzerinde Millî

Eğitim dairelerince ileri sürülen iddialar da göz önüne alınarak birer birer tahlilleri yapılacaktır.

1 — Devamlı ve değişikli hareket halinde bulunan sosyal faaliyetlerin müşahedelerinin, bu hareketlerin mümkün mertebe sâkin bir devresinde ve belli edilmiş bir zaman ve mekân içinde yapılması, istatistik tekniğinin icaplarındandır. Bu sebepledirki; ilkokulların senebaşı istatistiklerinin, okullarda öğrenci kayıtlarının genel olarak bittiği ve derslere başlandığının (10) uncu günü ve senesonu müşahedelerinin de okulların yaz tatiline girdiği ve bütünleme imtihanlarının bittiği günlerde yapılması esas tutulmaktadır. Bu işleri otomatikleştirebilmek için birinci kısımdaki engeller üzerinde alınacak idari tedbirleri de şöylece sıralayabiliriz:

a — İstatistik işlerine bizzat Millî Eğitim Müdürleri ve memurları hâkim olmalı ve kâtipler eline bırakmamalıdırlar. Millî Eğitim Müdürlükleri yönetmeliği de bu işleri başlıbaşına bir vazife olarak kendilerine tevdi etmiş olduğu gibi, murakabesinde ve işlemesinde yine kendileri sorumlu tutulmaktadır. Okul açmak, binasını yaptırmak, öğretmenini yerleştirmek, maaş ve giderlerini sağlamak teşkilâtın kuruluşuna ve işletilmesine ait birer konudurlar. Bu makinenin işlemesini takip etmek, sakat yerlerini bulmak ve ona göre gereken tedbirleri almak ve istihsal neticelerini, yani: verimlerini ve randımanlarını anlamak ve ölçmek ve nihayet sorumlu olarak uhdesine aldığı bu teşkilâtın hesabını da şahsen Devlete vermekle mükelleftirler, bunların araştırılması ve elde edilmesi ise ancak istatistik usulleri ve tekniği ile kâbil olur.

b — Şehir ve köy okullariyle, gezici başöğretmenleri, istatistik işleri üzerinde zaman zaman olgunlaştırmak çarelerine başvurmalı ve ilk öğretim müfettişlerini de her teftişlerinde bu konular üzerinde başöğretmenleri irşat etmeleri macbur tutulmalı ve teftiş raporlarında da bunlar hakkında ayrı bir yer verilerek başöğretmenlerin ilgileri ve sorumlulukları sıkı sıkıya bağlanmalıdır.

c — Okulların idarî işleri ile görevleri her eğitmen ve başöğretmenin odasında ve eli altında istatistik işleri için bir gündem listesi ve bu alanda göreceği işlerin mahiyeti ve mevzuu hakkında fiş ve çizelge örnekleri ve bunların açıklamalarına ait bir kılavuzu veya rehberi ve okulun diğer işlerinden tamamen ayırt edilmiş bir istatistik dosyası bulunmalıdır. Bu şekilde teçhiz edilecek eğitmenler, ve başöğretmenler; Millî Eğitim Memur ve Müdürlüklerinden özel bir emir ve talimat beklemeden günü gelen istatistik bilgilerini okulundaki mevcut bu örnek ve kılavuzlara göre doldurup resen mercilerine ulaştırmayı başlı başına bir vazife bilmelidirler. Bilhassa basılı fişlerin çizelgelerin ve özel emirlerin köy okullarına yetişmediği veya yollarda kaybolduğu zamanlarda rehbersiz, emirsiz, kalmamak üzere bu işlerin yapılması kesin olarak pilânlaştırılmalıdır.

d — Bu şekilde otomatik bir işletme sistemine sokulan okullardan Millî Eğitim dairelerine toplanacak fişler, her işe tercihan günü gününe tetkik ve kontroldan geçirilerek, okul adları veya kontrol listeleri ile bir arada ve topluca merkezi istatistik teşkilâtına belli gününde sevkedilmelidir. Aksi takdirde, her istatistik işi için Millî Eğitim dairelerinin kilometrelerce uzak ve dağınık köy okullarına özel emirler ve talimatlar verilmek suretiyle bu işleri ayarlamaya çalışılması, hem zorluğa, hem kırtasiyeciliğe, hem gecikmeye ve hemde sağlam malûmat almamaya sebep olmasını devam ettirir.

e — Gecikme sebeplerinden birisini de her istatistik için belli edilmiş zaman meselesindeki anlamlar teşkil etmektedir.

Bağımsız eğitmenli ve diğer her çeşit öğretmenli okulların gerek senesonu ve gerek senebaşı istatistik fişlerinin toplama ve gönderme zamanları, işin mahiyet derecesine göre (15 - 30) gün arasında ayarlanmış bulunmaktadır. Bu süreler, azamî birer mühildirler. Bazı Millî Eğitim daireleri, belli süre bitmemiştir diye bunların sonunu beklemekte ve bir talep karşısında da bu şekilde cevap vermektedirler. Bununla beraber, bu geniş sürelere güvenerek vaktinden evvel gereken teşebbüslere girişmedikleri de anlaşılmaktadır.

İllerin idare bölümlerini ve coğrafî durumlarındaki hususiyetlerini ve okullarının açılma ve kapanma tarihlerini göz önüne alan idaremiz, zaman hadlerini bu hususiyetlere göre ayarlamıştır. Bu işleri (10) gün içinde il merkezine celp edebilecek mahallerimiz bulunduğu gibi, (20) gün içinde ancak derleyebilecek şartlar içinde bulunanların da mevcut olduğunu bilmektedir. Binaenaleyh; belli edilen sürelerin bitmelerini beklemiyerek daha evvel postalanmasına çalışmalıdırlar. Bunun için de ayrıca senebaşında öğretmenler işlerinin başlarına giderlerken uğrıyacakları ilce ve il merkezlerinde, Millî Eğitim memur ve Müdürleri tarafından vazifeleri başlarına vardıkları zaman ilk işlerinin çocuk yazımını ve kayıt işlerini bitirip senebaşı ve eylûl dönemi fişlerini doldurup göndermeleri ve okulunu kapatıp ilce ve il merkezine gelmek mecburiyetinde olduklarından haziran dönemi fişlerini de beraber getirmeleri, aksi takdirde yaz tatilinden menedilecekleri kesin bir şekilde emredilmelidir.

Bilhassa ivediliği ve lüzumu zaman zaman belirtilen senebaşı fişleri menulün haricinde bir arızaya uğradığı veya okulunun başına geç giden birkaç öğretmen yüzünden geciktiği zamanlarda da telefon ve telgrafla alınıp Millî Eğitim memur ve Müdürlüklerince resen fişleri tanzim edilmek suretiyle gecikmesine meydan verilmemelidir. Nitekim; bu yıl başında senebaşı fişlerini geciktiren birkaç ilde valilik makamlarının müdahalesine mecburiyet duyulmuş ve (4) gün içinde bütün ilin malûmatı telefon ve telgrafla derlenerek idaremize telle bildirilmiştir.

f — Zaman bakımından gecikmeye sebebolan noktalardan birisi de illerimizde ve hattâ her il içinde şehir ve köy okullarının, diğer üstün okullarda olduğu gibi hepsinin bir tarihte açılıp bir tarihte derslere başlamamış olmalarıdır. Bunlara, bir de köy okullarındaki vazifeleri başına geç giden öğretmelerin vaziyetleri ilâve edilirse, intizamsızlık bir kat daha karışmaktadır.

Özel kanunlarla mahallerinin takdirine bırakılan ilkokulların açılma ve kapanma tarihleri üzerinde yapılan araştırmalarda; şehir ilkokullarını en geç açan Seyhan ve köy okullarını en geç açan Trabzon illeri olduğu görülmüştür. Bu tarihler, Seyhanda 13/ekim ve Trabzonda 20/ekimdir. Diğer illerden şehirlerden (51) inde eylûl ve (10) unda ekim ve köylerde ise (37) sinde eylûl ve (24) ünde ekim ayları içinde açıldıkları tesbit edilmiştir. Bu tarihlere, okulların kayıt ve bütünleme imtihanları ve (10) günlük istatistik süreleri ilâve edildiği zaman, yurdun her tarafında kasım ayı içinde ve nihayet sonuncu gününe kadar bütün ilkokul fişlerinin arkası alınarak postaya verilmiş olacağı aşikârdır. Buna rağmen bu yıl ocak ayında bile devamlı tetkiklerle fişleri alınmayan iller olmuştur.

Vazifeleri başlarına geç giden köy okulları öğretmenleri için de köklü tedbirler alınabileceği gibi, belli süreleri bu gibi zaruretler karşısında asgarî hadlere indirmekte de hiçbir mahzur yoktur. Meselâ: Genel olarak 15/eylûlde açılan köy okullarından bir kaçına tek olan öğretmenin 25 - 30 gün ve hattâ daha sonraları gitmiş olabileceğini farzedelim. Bu gibi hallerde tek öğretmen köye varır varmaz evvelâ çocuk yazımını yapmalı ve mütaakiben de kayıt muamelesini ve varsa bütünleme imtihanlarını da yaparak fişlerini doldurup belli sürelere bağlı kalmaksızın hemen merciine sevkkettikten sonra derslerine başlaması bir usul ittihaz edilmelidir. Çünkü; ciddî bir surette köyde bir günde yapılacak çocuk yazımı ile hangi çocukların okula kaydedileceği de kendiliğinden belirtilmiş olur.

k — Zaman bakımından gecikmeye sebep olan noktalardan birisini de yeni mezun öğretmenlerin ve eğitmenlerin veya başka illerden nakledilen öğretmenlerin, okullar, açılmadan evvel tâyin muamelelerinin yapılmaması teşkil etmektedir. Bu yüzden aralık ayında ve hattâ sonralarında bile yeniden okul açan iller bulunduğu, devamlı olarak bize gelen fişlerden anlaşılmaktadır. Her yıl başında okullar açılır açılmaz idaremizden öğrenci, öğretmen ve okul sayılarını istiyen Millî Eğitim Bakanlığından da seri, doğru ve tam bir malûmat alabilmesi için bu idarî engelleri ortadan kaldırıcı veya azaltıcı tedbirler alınmasını dileriz.

m — Zaman mefhumu ile ilgili olan konulardan birisi de, okulların ders kesiminden sonraki kesin durumlarına ait toplanan senelik istatistik bilgileridir. Bu bilgiler Millî Eğitim Bakanlığının gösterdiği lüzum üzerine geçen yıldan beri (2) defada alınmaktadır:

Birincisi; doğrudan doğruya sınıf geçenler, sınıfta veya bütünlemeye kalan öğrencilerin durumlarını gösteren fişlerdir. İkincisi de; bütünlemeye kalan öğrencilerin bütünleme imtihanları yapıldıktan sonra alınan fişlerdir. Birincisine; mevsimi itibariyle *(Haziran dönemi fişleri)* diğerine de *(Eylûl dönemi fişleri)* adı verilmiştir.

İlkokullarda 1, 2, 3 ve 4 üncü sınıflardaki öğrencilerin ders kesiminde, sınıf geçme durumları tamamen belli olur. (5) inci sınıfların ise bitirme imtihanları yapıldıktan sonra sonuçları anlaşılır. Bu imtihan döneminde ya başarı göstererek mezun olurlar veyahutta bütünlemeye kalırlar. Diğer sınıflarından farklı olarak bitirmede bütünelemeye kalanların imtihanları okulların ertesi yıl açılmasına bırakılmayarak genel imtihanların bitiminden sonra (15) gün içinde yapılır. Şu duruma nazaran:

1, 2, 3 ve 4 sınıflı ve noksan teşkilâtlı şehir ve köy okulları, dersler kesildiği gün ve beş sınıflı ve tam teşkilâtlı şehir ve köy okulları ise, bütünlemeye kalan öğrencileri yoksa imtihanların bittiği ve varsa bütünleme imtihanlarının sona erdiği günlerde haziran dönemi fişlerini doldurup derhal mercilerine vermelidirler.

1, 2, 3 ve 4 üncü sınıflarda bütünlemeye kalan öğrencilerin imtihanları ise, ertesi yıl okullar açıldığı zaman yapıldığı için bunların durumu da eylûl dönemi denilen ikinci fişlere tesbit edilip, okullarda derslere başlandığı gün mahallerine sevkedilecektir. Bütünlemeli öğrencisi bulunan tek öğretmenli köy okullarından geç açılan varsa, yukardaki (f) bölümünün son fıkrasındaki açıklama dairesinde esasen mahdut olması lâzım gelen bu muamele de süratle bitirilmelidir. O yıl açılması ümitsiz görünen ve bütünlemeli öğrencisi bulunan köy okullarına ait fişler de Millî Eğitim dairelerince resen tanzim edilmeli ve öğrencilerini sınıfta kalmış göstererek işin sonu alınmalıdır.

Millî Eğitim Bakanlığı mütaakip ders yılı pilânlarını hazırlamak ve gereken tedbirleri almak üzere haziran dönemine ait kesin rakamları her yılın temmuz ayı içinde Bakanlıkta bulundurulmasını istemektedir. Onun için hiçbir sebep ve bahane ile bu döneme ait fişlerin geciktirilmemesi için yukardaki mevzuata mütenazır bir şekilde bu konuda sürat ve selâmet bakımından her türlü tedbir-

ler şimdiden alınmalıdır.

II — İstatistik müşahedelerinin yapılışında hata ve kontrollarındaki ihmallik sebeplerine gelince:

Bu konuyu da görülen hatalı müsbet vakıalar üzerine (2) kısma ayırarak göz önüne koyacağız:

Birincisi: İstatistik fişlerinin yapılışındaki hatalar, ikincisi de kontrol ve sevk işlerindeki hatalar üzerinde olacaktır.

a — Her fişte olduğu gibi bütün basılı kâğıtlarda, müşahedesi istenilen mevzular yazılmıştır. Buna rağmen bu fişlere bazan il, ilce; köy ve okul adlarının veya bunlardaki sıra sicil numaralarının ve bazan hangi ders yılına ait olduğunun ve bazılarında okuma çağındaki çocuk sayılarının ve bazılarında o yıl okula ilk defa kaydedilen öğrenci sayılarının ve bazılarında okulların hangi tipten olduğunun yazılmadığı ve bazılarında ise sınıflar toplamının yanlış yapıldığı ve bazan da kendilerini ilgilendirmeyen soru karşılarının olduğu gibi boş bırakıldığı görülmektedir.

Her çeşit eğitim faaliyetleri için tertip edilen (soru kâğıtları = fişleri) merkezdeki istatistik makinelerine mütenazır bir şekilde ayarlanmış ve buna göre her soru için makine şifreleri verilmiştir. Her defasında toplanan (15-20) bin okul fişlerindeki çeşitli soru cevaplarının insan eli ile dökümünün ve hülâsa edilmesinin zorluğunu ve ne kadar uzun zamanlara mütevakkıf olduğunu bir an göz önüne getirmek kâfidir. Onun için Millî Eğitim dairelerinin üzerlerinden alınarak makineleştirilen bu sorulardan en basit görünen birisinin bile cevapsız bırakılmaması lâzımdır. Aksi hal bunların makinelerden geçirilmesine teknik imkânsızlıklara ve dolayısiyle de işin merkezde gecikmesine ayrıca sebep olmaktadır. Bu itibarla, soru kâğıtlarına konulmuş bütün yazıların cevapları okunaklı ve silintisiz olarak yazılmalı ve dik, yan toplamları kontrol edilmeli ve şayet o okulu ilgilendimeyen bir soru varsa yine boş bırakılmayarak cevap yerlerini birer (—) işareti konulmak suretiyle mutlak kapatılmalıdır. Bu vaziyet, o okulda böyle bir faaliyetin veya durumun mevcut olup olmadığı hakkındaki şüpheleri de bertaraf etmiş olur.

Devamlı olarak yapılan hatalardan birisini de bilhassa köy ve bazan da şehir okullarına devam eden öğrencilerden daha az olarak o mahalde bulunan okuma çağındaki çocuk sayılarının yazılması teşkil etmektedir. Hattâ bu yıl toplanan fişlerde bir ilin köy okulları fişinde kız öğrenci sayısı (27) olarak gösterildiği halde, o köyde okuma çağında bulunan kız sayısının (2) olarak kaydedildiği ve buna benzer hatalı fişlerin de Millî Eğitim Müdürlüklerince tasdik edildiği görülmüştür. Bu münasebetle bir noktaya daha temas edilecektir. Hemen ekseriyetle bütün köy okullarında okuma çağında bulunan kız çocukları, erkek çocukların yarısı ve bazan üçte ve dörtte biri kadar az gösterilmektedir. Bu hal, tabiat kanunlarına aykırı olduğu gibi nüfuzumuzun cinsiyet terkibine göre de tamamen hatalı olduğuna ve kız çocuklarını ilk tahsilden kaçırmak maksadına matuf bulunduğuna şüphe götürmeyecek bir hakikattır.

b — Tatbikat ve kontroldaki hatalara gelince: Bunları da tekerrür ettirilen hususlar üzerinde göz önüne koyacağız:

Birincisi: Senebaşı fişleri gönderilirken, basılı okul adları listeleri de beraber ve bir arada gönderilmemektedir. Gelen bu tomar fişlerin kontrol vasıtalarından mahrum olması elimizi bağlamaktadır.

İkincisi: Okul fişleri, her ilce üzerine ayırt edilmiyerek karma karışık bir şekilde gönderilmektedir. İntizama ve sıraya konulmayan bu fişler, bazan mahallerinde birkaçının unutulmasına veya mükerrer olarak gönderilmesine sebep olmaktadır.

Üçüncüsü: Fişlerde; bilhassa köy okulunun adları ile sınıf teşkilâtları, okul listelerine yazılan ada ve sınıf teşkilâtına benzemeyen bir şekilde yazılarak gönderilmektedir. Bu da yazışmalara yol açmaktadır.

Dördüncüsü: Haziran ve eylûl dönemleri fişleri listesiz gönderilmekte ve bazan da bunlar için basılı okul adları listeleri yapılarak israf edilmektedir. Bu fişler için yalnız okul adlarını makinede idarî bölüm ve okulların ve fişlerin sıra numarası üzerine yazmak ve fişlere bağlamak kâfidir. Okul ad listeleri başka, fişlere bağlanacak kontrol listeleri başkadır.

Beşincisi: Basılı okul adları listelerinin özet tablolarında okulların açılış tarihleri bazan ve kapanış tarihleri ise ekseriyetle yazılmamaktadır. Soruşturmalarda ikincisi için senesonunda kapanma tarihi ayrıca karar altına alınacak cevabı verilmektedir. Şehirlerde ve köylerde kaç hafta öğrenim yapılacağını ilkokullar yönetmesi açıkça belirtmiştir. Okulların açılma tarihi belli olduktan sonra ne zaman kapanması lâzım geleceği de kendiliğinden belli edilmiş bulunmaktadır. Bazı iller bunu bir arada yapmaktadırlar. Derslerin devamı sırasında umulmaz fasılalar yüzünden derslerin uzatılması veyahutta herhangi beklenmedik sebepler dolayısiyle daha evvel kapanması gibi zaruretler meydana çıkarsa, nadir olan bu haller karşısında işin ikinci bir kararla düzenlenmesi mümkündür. Bir itiyat halinde devam ettirilen bu halin tashihi daha pratik olacağına kaniiz. Mamafih; Bizim için en lüzumlu olan cihet, senebaşı okul adlarında; okulların açılma tarihlerinin mutlak olarak gösterilmesinin unutulmamasıdır.

Altıncısı; Her yıl başında Eğitmenli ve Öğretmenli okulların adlarını ve teşkilâtlarını yazmaya mahsus basılı listeler her ile fazlası ile gönderilmesine rağmen, bazı illerden bunların düz kâğıtlara yazılarak gönderildiği ve bazılarında fazla kazıntı ve silintiler yapıldığı ve bazılarının da yanları ve etrafı kesilerek veya kâğıtlar yapıştırılarak matbuaların yeknesaklığı bozulduğu ve bazılarının tarifatı dairesinde doldurulmadığı görülmektedir. Kendi yılına ait kontrol işleri bitirildikten sonra memleketin kültür tarihine ve arşivine bırakılmak üzere merkezde ciltlettirilerek saklattırılan bu matbuaların bozulmamasına ve temiz olarak tarifatına uygun bir şekilde yazılmasına itina edilmelidir.

Yedincisi: Okul adları listeleri, senebaşı fişleri ile bir arada gönderildikten sonra yeniden açılan veya faaliyete geçen okulların durumları da günü gününe bu listeler üzerinde karşılıklı işlenmek üzere yalnız bir yazı ile idaremize de bildirilmesi unutulmamalıdır. Bunlardan öğrenci durumuna ait alınacak istatistik fişlerinin idaremize gönderilmesine lüzum yoktur. Çünkü: Defatla temas edildiği gibi devamlı hareket halinde bulunan sosyal faaliyetlerin müşahedeleri, belli edilmiş sâkin bir zaman içinde yapılarak bitirilir. Ardı arası kesilmeyen bu gibi müteharrik faaliyetlerin takip edilmesi istatistik işi değildir. Bunlar, ya bir saymanlık veya bir idare işidir. Onun için sonradan toplanacak bu gibi fişler, diğerleri ile birleştirilerek sırası ile özel kartonlara takılmalı ve gereği Millî Eğitim dairelerince yapılmalıdır.

Bu münasebetle birisi okuma çağındaki çocuk yazımına diğeri de ilkokul faaliyetleri dışında kalan diğer konulara da kısaca temas edilecektir.

1 — Okuma çağındaki çocukların yazım işleri, şimdiye kadar yapılan mükerrer tebliğlere rağmen yine matlup şekilde formüle edilememiştir.

Tedrisatı iptidaiye muvakkat kanunu ile, köy okulları ve enstitüleri teşkilât kanunu, her yıl okulu bulunan şehir ve köylerde okullar açılmadan (15) gün evvel şehirlerde (7-16) ve köylerde ise (7-17) yaşlarındaki çocukların yazılmasını emretmektedir. Bu okuma mecburiyetinde bulunan çocukların bilinmesi için Devletçe kanunlaştırılmış bir pilândır. Bu maksadın temini için zaman zaman özel tebliğler yapıldığı gibi, en son Millî Eğitim Bakanlığınca 3/7/1947 tarihli ve 6/15478 sayılı genelge ile hazırlattırılan (10) senelik ilköğretim pilânı da doğrudan doğruya bu esasa istinat ettirilmektedir. Onun için Millî Eğitim teşkilâtının bu konu üzerinde önemle durmaları için bu hususta idaremizden valiliklere yapılan ve bütün ilcelere tebliğ ettirilen 1/ağustos/1947 tarihli ve 3034/328 sayılı genelgede ve gösterilen mehazlardaki esasları incelemelerine işaret ettikten sonra bu yıl yapılan aksaklıkların tekerrür etmemesi noktalarına bir daha temas edilecektir. Şehirlerde her mahalle muhtarlığı üzerine ilkokul bulunmadığı için mahallelerdeki çocuk yazımı sonuçlarını da şehir okulları fişlerine geçirmek imkânsızlığı mevcuttur. Onun için il ve ilce merezlerinde yapılan çocuk yazımına ait toplu neticeleri gösteren (I) bülten doldurularak senebaşı fişleri ile bir arada gönderilmesi tebliğ edilmişti. Bazı Millî Eğitim daireleri bunu göndermemişler ve bazıları da bir sürü emekler ve külfetlere katlanarak köy okulları için bu konuda cedveller, listeler yaparak yollamışlardır. Köylerde bulunan okuma çağındaki çocuk sayıları, senebaşı fişlerine geçirilmiş olduğundan dairemiz bu malûmatı bu fişlerden almaktadır. Mahalle ve köyler üzerine okuma çağındaki çocuk yazımı listeleri veya hülâsa tabloları Millî Eğitim memur ve Müdürlüklerine lüzumlu bir konudurlar.

(4274) sayılı kanun; köylerde (7 — 17) yaşlarındaki çocukları, mecburî tahsil çağında saymaktadır. Adı geçen kanunları tatbika memur olanların daha kavrayışla ve görecekleri işleri pilânlaştırması itibariyle üzerinde titizlikle durmaları lâzımgelen ve ilk öğretim davasının bel kemiğini teşkil eden bu önemli konuyu, idaremizin istatistik işleri münasebetiyle formüle etmesine rağmen bu mevzua lâyık olduğu ehemmiyetin bu defa da verilmemiş olduğunu teessürle kaydederiz. Bu mevzu için yapılacak işlerin de ana hatlarını bir daha göz önüne koyacağız:

a — Şehirlerde ve köylerde okullar açılmadan evvel kanunların tayin ettiği esaslar dairesinde çocuk yazımı yapılacaktır. Bu kanun hükümleri yerine getirilmedikçe öğrenci kaydının yapılması kesin olarak menedilecektir.

b — Köy okullarına geç giden öğretmenler ve eğitmenler bu yazımı yaptıktan sonra bu yazıma göre öğrenci kaydına ve takibine başlayacaktır.

c — Çocuk yazımlarında; evlisine, bekârına, çocuk sahibi olmasına, malûl, sakat veya ilkokulu bitirmiş gibi vasıflarına bakılmıyarak hepsi de yazıma alınacak ve kılavuzdaki esaslara ve örneklerine göre yaş ve diğer ayrıntıları yapılarak Millî Eğitim dairelerinde takip ve tatbik edilmekte bulunan plânlara esas tutulmak üzere saklanacaktır.

d — 1945 Genel çocuk yazımında arta kaldığından dolayı Millî Eğitim dairelerine yardım için evvelce gönderilmiş bulunan hülâsa tablolarının dairemizce bir ilgisi de yoktur.

2 — İlköğretimin diğer mevzularına ait faaliyetlere gelince:

Bunlar da (2) kısma ayrılır:

Birincisi: Kanunen okuma çağı içinde bulunanlar diğeri de bunun dışında kalanlar üzerinde yapılan faaliyetlere aittir. (Yetiştirici özel sınıflar), (Akşam okulları), (Meslek kursları), (yatılı ve yatısız bölge okulları), (Ulus okulları) ve (hariçten ilkokul imtihanlarına girenler) gibi çesitli konulara aittir. Bunlardan bazılarının faa-

liyetleri de şehir ve köy okullarının senesonu fişlerine ilâve suretiyle ve bazıları da ayrı çizelgelerle alınmaktadır. Herbirisi hakkındaki meslek ve teknik bilgiler geniş ve şumullü bir şekilde örnekleri ve misalleri ile kılavuzda uzun uzadıya izah edilmiştir. Teessürle kaydederizki; senesonu fişlerine ilâve edilen bu konular da ilk tahsil siyasetimiz karşısında % 75 i hatalı yapılmıştır.

Hülâsa: Buraya kadar topluca izahına çalışılan noktalar, istatistik işlerinin derlenmesine, incelenmesine, kontrolüne, sevkine ait gecikmelere âmil olduğu ileri sürülen mütalâaların başlıca tavzihine dairdir. Fişlere geçirilen bilgilerin herbiri üzerinde yapılan hataları saymakla bitmez. Buna da sebep; fişlerdeki soruların basit görülerek izahlarının okunmadan şahsi bilgi veya kanaatler üzerine cevaplandırılmış olmasıdır. İstatistiğin tarihçesinde bir vecizesi vardır: (İstatistiği yapmak kolay, okuması güçtür) derir. Anlamda birlik temin edilmeyen müşahedelerin sonuçlarını birleştirmek güç olduğu kadar, bunlardan aranılan maksatlara uygun bir mâna çıkararak okunması da zordur. Bunun için de istatistik müşahedelerini yapan rölöve memurlarının istatistik usulleri ve tekniği üzerinde olgunlaştırılarak her konudaki birimlerin ne bakımdan aranıldığını iyice kavrayarak müşahelerini yaptırmak suretiyle bu arızalar da kökünden sağlama bağlanmalıdır. Şurasını derhal ilâve edelimki; aranılan maksada uygun ve hatasız olarak doldurulmuş ve vaktinde idaremize gelmiş bulunan bir ilin binlerce fişlerindeki çeşitli bilgileri bir saat içinde istatistik makinelerinden geçirilmek suretiyle sonuçları elde edilir. Binaenaleyh; Millî Eğitim Müdürlüklerinin bu bakımdan da işin üzerinde durarak Devletin en başta ele aldığı ilköğretim davası karşısında yine Devlete müsbet ve seri bilgiler vermesini baş pilâna almaları lâzımdır. Aksi takdirde, Devlet istatistiklerinin haklarını koruyan (1554) sayılı kanun gereğince en başta Millî Eğitim Müdürleri olmak üzere bu gibi hallerin devam ve tekerrürüne meydan verenlerin haklarında adlî takibata tevessül edileceğini son olarak bütün arkadaşlara şimdiden bildiririm.

İçinde bulunduğumuz yılın çocuk yazımı ve senebaşı fişlerini hatasız, arızasız, noksansız tam olarak usul dairesinde yapan ve vaktinden evvel gönderen yalnız Edirne ve Çorum Millî Eğitim Müdürleri olmuştur. Bu illerin başında bulunan Millî Eğitim Müdürlerine alenî teşekkür ve takdirlerimizi arzederiz. Buna mukabil bir defalık isimlerini vermek istemediğimiz birkaç il de bu hususta ihmalleri yüzünden işleri geciktirmiş ve karıştırmış olduklarından bunlar hakkında da adlî takibat için ilk tahkikat açılmıştır. Bundan sonra her yıl; bu konu üzerinde başarı gösteren ve gösteremeyen illerin adları mucip sebepleri üzerine Tebliğler Dergisinde de ayrıca yayımlanacak ve bu işlerin kökleştirilmesi için bütün çarelere başvurulacaktır.

1947 - 1948 yılının bağımsız eğitmenli ve diğer öğretmenli okullarının senesonu fişlerinin baskısına başlanmıştır. Biter bitmez tevziatı yapılacaktır. Bunların zamanından evvel okullara dağıtılarak herbirinin üzerinde gereken bütün idarî ve teknik tedbirlerin alınmasını ve hiçbir sebep ve bahane ile bunların muayyen müddetlerini tecavüz ettirmeden tarifatı dairesinde gönderilmesinin temin edilmesini ve bu genelgenin ihtimamla üzerinde durularak ve işlenerek alındığının derhal bildirilmesini rica ederim.

İstatistik Genel Müdürü y.

Nuri Turgut *S. Sahit Aykut*

YAYIM MÜDÜRLÜĞÜ 24/II/1948

Sayı: 84/2653

2111

ÖZET:
İlk öğretim istatistiklerinde yapılan devamlı hatalar ve aksaklıklar üzerine alınacak tedbirler. h.

İlk öğretim istatistiklerinde yapılan devamlı hatalar ve aksaklıklar üzerine alınacak tedbirler hakkında Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü ifadesiyle alınan 6. 2. 1948 tarih ve 556/82 sayılı yazının bir örneği yukarıya çıkarılmıştır.

İlgililere tebliğ olunur.

Millî Eğitim Bakanı a.

K. S. *B. Kadırgan*

YAYIM MÜDÜRLÜĞÜ 24/II/1948

Sayı: 82/2659

2112

ÖZET:
"Genel Öğretim Metodu" adlı eser h.

Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü Özel Öğretim Metodu öğretmeni Cevdet Demiray ile İbrahim Özgür tarafından yayımlanan "Genel Öğretim Metodu" adlı eserin Eğitim Enstitülerine ders kitabı, Öğretmen Okulları ile Köy Enstitülerine yardımcı kitap olarak kabulü ve ilk, orta ve meslek okulları ile lise öğretmenlerine tavsiyesi uygun görülmüştür.

Yazarların yukarıda belirtilen adreslerinden 300 kuruş fiyatla getirilebilecek olan bu kitabın ilgililere duyurulmasını rica ederim.

Millî Eğitim Bakanı a.

K. S. *B. Kadırgan*

YAYIM MÜDÜRLÜĞÜ 24/II/1948

Sayı: 82/2655

2113

ÖZET:
"Türkçe İzahlı İngilizce Dilbilgisi" adlı eser h.

Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Etüd Heyetinden İsmet Egemen tarafından yayımlanan "Türkçe İzahlı İngilizce Dilbilgisi" adlı kitap liseler için faydalı görülmüştür.

"İsmet Egemen Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Etüd Heyetinde - Ankara" adresinden 200 kuruş fiyatla temin edilebilecek olan bu eserin ilgililere tavsiyesini rica ederim.

Millî Eğitim Bakanı a.

K. S. *B. Kadırgan*

BU DERGİDEKİ KANUNLAR, KARARLAR VE TAMİMLERLE DİĞER YAZILAR TARAFIMIZDAN OKUNMUŞTUR

1	12	23	34	45
2	13	24	35	46
3	14	25	36	47
4	15	26	37	48
5	16	27	38	49
6	17	28	39	50
7	18	29	40	51
8	19	30	41	52
9	20	31	42	53
10	21	32	43	54
11	22	33	44	55

ANKARA — MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ